

KS. WOJCIECH GUZEWICZ*

Kościoły i parafie diecezji elckiej (cz. 4)

W kolejnej części cyklu: *Kościoły i parafie diecezji elckiej* zostaną przedstawione następujące parafie i kościoły diecezji elckiej: pw. Trójcy Przenajświętszej w Budrach, pw. św. Jadwigi Królowej w Bystrym, pw. św. Brata Alberta Chmielowskiego w Chełchach, pw. Matki Bożej Częstochowskiej w Cichym oraz pw. Matki Bożej Królowej Polski w Cimochach. Parafie te pochodzą z pięciu dekanatów (węgorzewskiego, giżyckiego – św. Krzysztofa, dwóch oleckich i elckiego – Miłosierdzia Bożego). Oprócz parafii w Bystrym wszystkie znajdują się w miejscowościach wiejskich, a liczba katolików sięga w nich od 900 do 1800. Najstarszym kościołem na omawianych terenach jest świątynia w Cichym (z XVI w.), najmłodszym zaś – w Chełchach (wybudowana w obecnych czasach, poświęcona i oddana do kultu w 2021 r.).

Budry (Trójcy Przenajświętszej)

Początek miejscowości sięga drugiej połowy XVI w. Wówczas to książę Albrecht nadał komornikowi zamku węgorzewskiego – Janowi Mixie – dzieśnię włók lasu w powiecie węgorzewskim, przy czym miał on zapłacić za pięć włók. Jan Mixa miał za to na stu włókach założyć dwie wsie na prawie chełmińskim: Budry i Grądy. Obszar Budr ustalono na 51 włók i 2 morgi. Taki sam obszar miała wieś trzysta lat później, według spisu z 1858 r. Na przestrzeni wieków była to wieś królewska.

O utworzeniu w Budrach zboru protestanckiego zdecydowano w 1724 r. W tym samym roku postanowiono również o budowie nowego kościoła. Uplłynęło jednak kilkanaście lat, zanim go wybudowano. Kamień węgielny położono 6 maja 1738 r., a całość ukończono w 1739 r. Początkowo świątynia miała drewnianą wieżę. Ta zawałiła się w 1882 r. i w sześć lat później została zastąpiona murowaną. Do zniszczeń kościoła doszło także podczas I i II wojny światowej. Pierwszym duchownym protestanckim został pastor z Bań Mazur-

* ks. Wojciech Guzewicz – Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie Filia w Elku
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6759-0856>; e-mail: wojciech.guzewicz@uwm.edu.pl

skich – Albrecht Rudiger. Po drugiej wojnie światowej wyemigrowali protestanci, a osiedlili się katolicy, którym oddano do użytku świątynię. Parafia została kanonicznie erygowana w 1962 r. Wchodzi w skład dekanatu węgorzewskiego.

Kościół zbudowano z cegły, na zaprawie cementowo-wapiennej, w stylu neogotyckim, o wymiarach: długość 30 m, szerokość 10 m, wysokość do sklepienia 6 m, wysokość wieży ok. 25 m. Kościół może pomieścić blisko 250 wiernych i jest on jednonawowy, orientowany, na planie prostokąta z wieżą od strony zachodniej, nakryty dachem dwuspadowym i czerwoną dachówką.

W centralnej części świątyni znajduje się ołtarz główny z lat 70. XX wieku. Jest on drewniany z dekoracyjnymi uszami. W jego centrum odnaleźć można obraz Trójcy Przenajświętszej. Po obu stronach obrazu znajdują się dwie figury gipsowe: po prawej św. Antoniego Padewskiego, a po lewej św. Józefa Oblubieńca NMP. Poniżej obrazu umieszczono tabernakulum. W kościele znajdują się jeszcze dwa drewniane ołtarze boczne – Miłosierdzia Bożego i Matki Bożej. Naprzeciw prezbiterium znajduje się chór muzyczny. Na chórze organy wykonane przez Ripperta w Insterburgu w 1799 r. Wszystkie okna w kościele posiadają witraże. Na prezbiterium, po obu stronach ołtarza głównego, znajdują się dwa witraże wykonane przez Ludra w 1906 r. (Zmartwychwstanie Jezusa i śmierć Jezusa na Krzyżu).

Na terenie parafii znajduje się kościół pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Dąbrówce Nowej. Sama miejscowość została założona pod koniec XVI w. i była to wieś szlachecka. Około 1607 r. w Dąbrówce Nowej powstał zbor protestancki. Pierwszym pastorem był niejaki Głębowski. Nabożeństwa w kościele odprawiane były zarówno w języku niemieckim, jak i litewskim oraz polskim. Ostatnie nabożeństwo w języku polskim odbyło się tutaj w 1824 roku, a litewskim w 1844 r. Kościół powstał w 1732 r. Po II wojny światowej stał się świątynią katolików i został powierzony opiece proboszcza z parafii Budry.

Kościół w Dąbrówce Nowej jest jednonawowy, w stylu neogotyckim, w kształcie prostokąta z wieżą od strony zachodniej. Kościół nakryty dachem dwuspadowym i czerwoną dachówką. Całkowita długość kościoła wynosi 22 m, szerokość 8 m, wysokość do sklepienia 5 m, wysokość wieży sięga ok. 19 m. Świątynia może pomieścić blisko 150 osób. W centralnej części świątyni znajduje się główny ołtarz, drewniany, z gipsową figurą Najświętszego Serca Pana Jezusa. W prezbiterium, po obu stronach ołtarza, widoczne dwa witraże wykonane przez Ludra w 1906 roku. Witraż ze strony południowej przedstawia prawdopodobnie św. Jana, natomiast ze strony południowej – Jezusa jako Dobrego Pasterza. Przed ołtarzem, na którym sprawuje się Eucharystię znajduje się płyta nagrobkowa z XVII w.

Cmentarz komunalny znajduje się w kierunku południowo-wschodnim i w odległości 1 km od kościoła parafialnego. Zarząd nad nim rozacza Urząd Gminy w Budrach. Cmentarz założono w 1945 r. Całkowita powierzchnia cmentarza wynosi ok. 4 ha.

Plebania usytuowana jest na północ od kościoła, w niedalekim jego sąsiedztwie, zwana dawniej pastorówką. Całkowita powierzchnia użytkowa plebani wynosi ok. 300 m². Budynek pochodzi z początków XX wieku i jest muryrowany.

W 1997 r. do parafii należało 1800 katolików, natomiast w 2017 r. – ok. 1200. W jej skład wchodzi kilkanaście miejscowości: Bogumiły, Brzozówko, Budry, Budzewo, Dąbrówka Nowa, Droglewo, Kaczorowo, Koźlak, Pietrele, Piłaki Małe, Popioły, Sakiely, Skalisko, Więcki, Wola oraz Zabrost Wielki.

W parafii duszpasterstwo prowadzili następujący księża: Nikodem Maślowski (1950-1959), Władysław Przybyliński – początkowo administrator (1959-1979), Józef Adamczyk (1919-2007). W 2007 r. proboszczem parafii został ks. Jarosław Baluta. Z parafii pochodzą m.in. ks. dr hab. Dariusz Dąbek, ks. Czesław Wasilewski SJ, ks. Mariusz Pawlina oraz s. Jolanta Maciągowska (ZSJM).

M. Szukiel, *Postawy religijne katolików wiejskich na przykładzie parafii pw. Trójcy Przenajświętszej w Budrach*, Olsztyn 2003 [BUWMO]; M. Jasiński, *Misterium Męki Pańskiej*, „Martyria” 2010, nr 5, s. 10; J. Olszewska, *Z wizytą w parafii Budry*, „Martyria” 2010, nr 10, s. 8, 24; *Schematyzm Diecezji Elckiej 2012. Stan z 15 września 2012 r. w roku Jubileuszu XX-lecia istnienia Diecezji Elckiej*, red. A. Skowroński i in., Ełk 2012, s. 209-211; *Schematyzm Diecezji Elckiej 2017: w roku Jubileuszu XXV-lecia istnienia Diecezji Elckiej. Stan na 1 października 2017 r.*, [opr. M. Maczan], Ełk 2017, s. 108; W. Guzewicz, *Węgorzewo i okolice. Studium administracyjno-historyczne parafii i kościołów dekanatu węgorzewskiego*, Ełk 2017, s. 11-20.

Bystry (Św. Jadwigi Królowej)

Miejscowość Bystry pierwotnie jako wieś rybacka nosiła nazwę Borowo. W okresie PRL-u wybudowano tu kilkanaście bloków mieszkalnych dla pracowników pobliskich PGR-ów. Całość inwestycji zrealizowano bardzo szybko, budowa bloków trwała zaledwie kilka miesięcy. Można zatem przypuszczać, iż stąd wzięła się nazwa osiedla „Bystry”. W związku z powiększającą się liczbą mieszkańców pod koniec lat dziewięćdziesiątych ubiegłego stulecia podjęto starania o powołaniu tu parafii. Utworzono ją na mocy dekretu biskupa Edmunda Piszczka 1 lipca 1990 r., a teren jej wydzielono z części parafii pw. św. Brunona w Giżycku.

Pierwsze Msze święte i nabożeństwa w nowo powstałej parafii odbywały się w tymczasowej kaplicy, umiejscowionej w budynku po dawnym zakładzie remontowo-budowlanym w Bystrym. Jednocześnie rozpoczęto starania o budowę kościoła parafialnego. Projekt kościoła wykonała Barbara Bujnowska, a do wznoszenia obiektu użyto cegły sylikatowej. Pierwsze nabożeństwa w nowo wybudowanym kościele odprawiono już w 1999 r., a uroczystego poświęcenia obiektu dokonał bp Edward Samsel 24 czerwca 2001 r.

Kształt kościoła przypomina prostokąt z zaokrąglonymi kątami i ma następujące wymiary: długość – 40 m, a szerokość – 30 m, wysokość (do kalenicy

dachu) – 14 m. Powierzchnia całkowita świątyni sięga 350 m² i może pomieścić przeszło 500 osób. Budowla ma dach jednospadowy.

Kościół ma wnętrze o układzie dwunawowym. Nawę główną od nawy bocznej, od strony wschodniej, oddzielają trzy filary z elementami kamieni. Na filarach tych, poczynając od najbliższego prezbiterium, zawieszono obrazy Jezusa Miłosiernego, Matki Bożej Nieustającej Pomocy oraz Najświętszego Serca Pana Jezusa. W centralnej części świątyni, na ścianie południowej, znajduje się duży granitowy krzyż z figurą Chrystusa. Z lewej strony krzyża, nieco oddalone, znajduje się pancerne tabernakulum na kamiennej podstawie. Ołtarz soborowy – kamienny, zawiera w podstawie scenę z Ostatniej Wieczerzy.

Kościół poprzez łącznik połączony został z domem parafialnym. W łączniku znajduje się sala katechetyczna i kancelaria o łącznej powierzchni 160 m². Dom parafialny ma dwie kondygnacje, a jego powierzchnia całkowita to 250 m². Elewacja domu parafialnego ma kolor zbliżony do elewacji kościoła. Dom ten budowano w latach 1992-1994.

Na terenie parafii znajduje się kaplica filialna pw. Marka Ewangelisty w Upałach Małych. Umiejscowiono ją w budynku po byłej szkole podstawowej, zbudowanej z cegły i suporeksu na rzucie prostokąta o wymiarach 30 m na 12 m i wysokości 10 m. Cały obiekt podzielony został na dwie części, w jednej znajduje się wspomniana kaplica, a w drugiej – zakrystia, sala katechetyczna i kaplica pogrzebowa. Kaplica ma wieżę o wysokości 18 m, zwieńczoną 2-metrowym krzyżem. Wystrój wnętrza świątyni jest prosty, wykonany głównie z drewna. W centrum prezbiterium znajduje się dębowy krzyż stylizowany z figurą Chrystusa, obraz św. Marka Ewangelisty oraz ołtarz i dwie ambonki. Kaplica posiada tabernakulum. Obok ołtarza głównego znajduje się tu jeszcze ołtarz boczny, poświęcony Matce Bożej Nieustającej Pomocy. Kaplicę tę poświęcił bp Edward Samsel 25 grudnia 1998 r.

Kościół poprzez łącznik połączony został z domem parafialnym. W łączniku znajduje się sala katechetyczna i kancelaria o łącznej powierzchni 160 m². Dom parafialny ma dwie kondygnacje, a jego powierzchnia całkowita to 250 m². Był budowany w latach 1992-1994.

W chwili utworzenia parafia liczyła ok. 2 tys. wiernych. W 2017 r. liczbę parafian podawano ok. 1350. W skład parafii wchodzi siedem miejscowości: Bystry, Grajwo, Kąp, Kozuchy, Kruklin, Upałty Duże i Upałty Małe. Od chwili erekcji parafii do 2007 r. funkcję proboszcza spełniał ks. Klemens Litwin. Obecnie jest nim ks. Mirosław Andrzej Sorbaj (od 2007 r.).

Giżycko. Z dziejów miasta i okolic, red. A. Wakara, Olsztyn 1983; G. Białuński, *Osadnictwo regionu Wielkich Jezior Mazurskich od XIV do początku XVIII wieku – starostwo leckie (giżyckie) i ryńskie*, Olsztyn 1996; K. Litwin, *Pobłogosławienie kościoła w Bystrym*, „Martyria” 2002, nr 7-8, s. 14; J. Sikora, *Z wizytą w parafii Bystry*, „Martyria” 2010, nr 5, s. 10, 24; *Schematyzm Diecezji Elckiej 2012. Stan z 15 września 2012 r. w roku Jubileuszu XX-lecia istnienia Diecezji Elckiej*, red. A. Skowroński i in., Ełk 2012, s. 212-213; *Schematyzm Diecezji Elckiej 2017: w roku Jubileuszu XXV-lecia*

istnienia Diecezji Elckiej. Stan na 1 października 2017 r., [opr. M. Maczan], Elk 2017, s. 109; W. Guzewicz, *Świadectwo wiary. Studium administracyjno-historyczne parafii i kościołów dekanatu pw. św. Krzysztofa w Giżycku*, Elk 2019, s. 11-16.

Chelchy (Św. Brata Alberta Chmielowskiego)

Początek miejscowości związany jest z rodziną Chelchów, którzy w pierwszej połowie XVI w. byli właścicielami tych ziem. Od nazwiska tego rodu przyjęła się też nazwa miejscowości. W czasie najazdu tatarskiego w XVII w. Chelchy zostały doszczętnie zniszczone. Należały wtedy do majątku rycerskiego Wilhelma von Medum. W 1683 r. wraz z Doliwami przechodzą pod zarząd ławnika Albrechta Baltazara von Dzingela. W 1806 r. oba majątki liczyły łącznie 101 włók i 15 morgów. W połowie XVIII w. wieś miała trzydzieści domów, w 1821 r. 105 mieszkańców, a w 1939 r. – 275 mieszkańców. Szkołę w Chelchach założono w 1740 r.; musiała jednak ulec likwidacji, skoro zorganizowano ją ponownie w 1835 r. Pod względem religijnym do 1945 r. wieś zamieszkiwali przeważnie protestanci, którzy należeli do zboru w Elku.

Po II wojnie światowej na tereny te przybyli Polacy, głównie wyznania katolickiego. Pod względem administracyjnym należeli oni wówczas do parafii św. Wojciecha w Elku. W 1989 r. mieszkańcy Chelch wystąpili z prośbą do naczelnika Gminy Elk o przydzielenie działki o powierzchni 0,4 ha pod budowę kaplicy w Chelchach. Po otrzymaniu pozytywnej odpowiedzi i uzyskaniu od PGR-u baraku, który miał służyć do celów katechetycznych i religijno-kulturalnych, 24 kwietnia 1991 r. bp E. Piszcz erygował parafię pw. św. Alberta Chmielowskiego w Chelchach. Parafia została wydzielona z części parafii św. Wojciecha w Elku oraz z części parafii w Pisanicy. Należy do dekanatu pw. Miłosierdzia Bożego w Elku.

Do czasu wybudowania nowej świątyni parafialnej miejsce kultu spełnia budynek dawnego PGR-u. Zbudowano go z cegły, pustaka oraz elementów betonowych. Ma następujące wymiary: 15 m długości, 7 m szerokości i wysokości 3,5 m. Wnętrze o układzie jednonawowym. W centralnej części świątyni na ścianie prezbiterium wisi drewniany krzyż, po prawej jego stronie został zamieszczony obraz Jezusa Miłosiernego. Pod krzyżem w centralnym miejscu znajduje się tabernakulum. Drewniany ołtarz umieszczono na środku prezbiterium. W świątyni odnaleźć można było ponadto dwa obrazy, św. Alberta Chmielowskiego i Ecce Homo, oraz dwie figury gipsowe: Matki Bożej i Chrystusa.

W 2013 r. rozpoczęto budowę kościoła parafialnego wg projektu inżynierów: Wacława Krzysztofa Wojciechowskiego i Juliusza Ussa. Obiekt wzniesiono na rzucie poziomym, w kształcie krzyża. Jest murowany, parterowy, niepodpiwniczony i jednonawowy. Fasada kościoła ozdobiona ceglany gzymsem wieńczącym i międzykondygnacyjnym (wieża). Wymiary kościoła to: 23 m długość, 16 m szerokość i 22 m wysokość wieży. Powierzchnia zabudowy wynosi 310 m², powierzchni użytkowa – 281 m², a kubatura – 1683 m³.

Dach obiektu jest dwuspadowy, pokryty dachówką ceramiczną w kolorze czerwonym. Kościół poświęcił bp Jerzy Mazur 20 czerwca 2021 r.

Wewnątrz na ścianie prezbiterialnej zawieszony jest drewniany krzyż z pasyjką, metalowe tabernakulum (pochodzi z konwiktu księży studentów UKSW) oraz obraz Brata Alberta – patrona parafii. Ołtarz soborowy – kamienny. Posadzka kościoła wyłożona granitem.

Na terenie parafii znajduje się kościół filialny pw. Matki Bożej Ostrobramskiej w Sędkach. Budynek o długości 15 m, szerokości 10 m i wysokości do sklepienia 7 m, wzniesiony w latach 1991-1993 z bloczków wapienno-cementowych, otynkowany, wzmacniają słupy ceglane. Obiekt w kształcie prostokąta poprzedza prawie czternastometrowa wieża na planie kwadratu (5 m x 5 m), wsparta na dwóch kolumnach, zakończona czterobocznym dachem oraz metalowym krzyżem.

Kościół ma wnętrze o układzie jednonawowym. W centralnej części kaplicy na ścianie prezbiterium znajduje się drewniany krzyż z wizerunkiem Chrystusa. Po prawej stronie krzyża został umieszczony obraz Matki Bożej Nieustającej Pomocy, po lewej zaś obraz Jezusa Miłosiernego, pod którym jest miejsce przewodniczenia. W centralnym miejscu prezbiterium (pod krzyżem) umiejscowiono tabernakulum w kształcie prostokąta. Ściana prezbiterium zakończona została trójboczną absydą.

Plebania o powierzchni 72 m² mieści się w bloku mieszkalnym. Jest ona oddalona od świątyni o ok. 700 m.

W 1997 r. liczbę parafian podawano na ok. 1200 osób. Podobnie było w roku 2017. W skład parafii wchodzi 9 miejscowości: Chelchy, Czaple, Golu-bie, Golubka, Laski Wielkie, Lega, Przykópka, Sędko oraz Szczudły.

Od początku istnienia parafii proboszczami byli: ks. Andrzej Amielawski (1991-1994), ks. Andrzej Żochowski (1994-2007), ks. Dariusz Doliwa (2007-2008) i ks. Wojciech Luto (od 2008 r.). Z parafii pochodzi m.in. ks. Maksymilian Barwikowski.

J. Sikora, *Z cyklu: Z wizytą w parafii Chelchy*, „Martyria” 2000, nr 9, s. 12, 24; M. Gajewska, *Organizacja i duszpasterstwo Kościoła katolickiego w Elku w latach 1945-1992*, Warszawa 2000 [mps BUSKWW]; W. Guzewicz, *Parafie Elku o okolic: Parafia pw. św. Alberta Chmielowskiego w Chelchach*, „Elk i my” 2007, nr 9, s. 7; W. Guzewicz, *Kościół i parafie ziemi elckiej*, Elk 2008, s. 23-27; *Schematyzm Diecezji Elckiej 2012. Stan z 15 września 2012 r. w roku Jubileuszu XX-lecia istnienia Diecezji Elckiej*, red. A. Skowroński i in., Elk 2012, s. 214-215; *Schematyzm Diecezji Elckiej 2017: w roku Jubileuszu XXV-lecia istnienia Diecezji Elckiej. Stan na 1 października 2017 r.*, [opr. M. Maczan], Elk 2017, s. 110.

Cichy (Matki Bożej Częstochowskiej)

Przywilej lokacyjny Cichy otrzymały w 1554 r. Kościół w Cichym zbudowano w 1566 r., ale nabożeństwa odbywały się tu już od 1540 r. w jednym z miejscowych domów. Świątynia była dwukrotnie przebudowywana – w 1727

oraz w 1881 r. (w 1727 r. dostawiono do niej, od strony zachodniej, wieżę). Po raz pierwszy wymieniono nazwisko pastora z Cichego w dokumencie z 1579 r. (Marcin Kurzastkowski). Diakoni znani są od 1656 r. W tymże roku kościół ocalał w czasie napadu tatarskiego, albowiem w momencie podpalania go spostrzeżono na ołtarzu obraz Matki Bożej z Dzieciątkiem i sądząc, że to kościół katolicki, pozostawiono go nienaruszonym. Urząd pastora cichowskiego piastowali m.in.: Paweł Giżycki (+1677) i jego syn, również Paweł (+1715). Obu pochowano w tutejszym kościele, na krypcie zaś wyryto epitafia w języku polskim. Tutejszy nauczyciel, a następnie diakon Michał Grodzki był autorem paru polskich pieśni, m.in. *Miła pruska ziemio, łzami się oblewaj*. W latach 1839-1847 był tu kaznodzieją Ernest Wilhelm Gregorovius, który w 1842 r. żądał stanowczo, aby w tutejszej szkole uczono dzieci religii po polsku.

Po II wojnie światowej na terenie parafii osiedliła się ludność polska, głównie wyznania rzymskokatolickiego. Przejęła ona poprotestancki kościół i zaadaptowała go na swoje cele religijne. Do momentu powstania tu samodzielnej parafii (1952) wierni z Cichego należeli do parafii w Olecku. Obecnie parafii należy do dekanatu oleckiego – pw. Niepokalanego Poczęcia NMP.

Świątynia pw. Matki Bożej Częstochowskiej w Cichym została zbudowana z cegły i z użyciem kamieni polnych w podmurówce. Jest ona orientowana, jednonawowa z transeptem, z wieżą na planie kwadratu. Całkowita długość kościoła wynosi 39,3 m, szerokość – 22,3 m, wysokość – 22 m, grubość murów dochodzi do 1 m. Kubatura kościoła wynosi 4.300 m³, a powierzchnia użytkowa 553 m².

Kościół ma wnętrze o układzie jednonawowym. Drewniane sklepienie kolebkowe podtrzymuje dziesięć filarów ustawionych w dwóch rzędach. W centralnej części świątyni, na ścianie prezbiterium, znajduje się szesnastowieczny architektoniczny ołtarz główny, jednopolowy, ze zwieńczeniem. W polu głównym znajduje się obraz przedstawiający Matkę Bożą Częstochowską, w szerokiej, dekoracyjnej, złożonej ramie. Obraz flankują żłobkowane kolumny z korynckimi głowicami, ustawione na wysokich cokołach. W uchach ołtarza na tle płycin umieszczone są pełnoplastyczne rzeźby świętych, z prawej św. Antoniego, a w lewym rzeźba św. Franciszka. W prezbiterium, od strony południowej, przy drugim filarze, znajduje się nadwieszona drewniana ambona. Naprzeciw ołtarza głównego znajduje się drewniany, wsparty na dwóch filarach, chór muzyczny na dwóch poziomach. Organy – szesnastogłosowe, dwumanułowe, o trakturze pneumatycznej i wiatrownicach stożkowych – pochodzą w części z roku ok. 1760 r. i wytworzone zostały najprawdopodobniej w firmie Carla Nowaka w Królewcu. Wartość zabytkową w kościele mają także trzy kamienne płyty nagrobkowe z lat 1677, 1700 i 1714 z napisami w języku polskim.

Na terenie parafii znajdują się trzy kaplice filialne: pw. św. Huberta w Czerwonym Dworze, pw. św. Wojciecha w Mazurach i pw. św. Maksymiliana Marii Kolbego w Sokółkach.

Kaplica filialna w Czerwonym Dworze została zbudowana z inicjatywy ks. Leona Szadkowskiego na początku lat dziewięćdziesiątych ubiegłego stulecia. Poświęcił ją bp Edward Samsel 9 października 1994 r. Kaplica jest murowana z pustaka, z użyciem kamieni polnych z zewnątrz, na planie prostokąta, o wymiarach 19 m na 11,5 m i wysokości – 9 m, z prezbiterium i zakrystią na planie prostokąta od strony wschodniej. W centralnej części kaplicy znajduje się dużych rozmiarów drewniany krzyż zawieszony na tle kolistego okna. Poniżej, obok krzyża, wiszą w szerokich, drewnianych ramach obrazy: Jezusa Miłosiernego i św. Huberta.

Kaplicę filialną a w Mazurach zbudowano w 1982 r. Później, tj. w 1987 r., dobudowano doń zakrystię i salkę katechetyczną. Głównym inicjatorem budowy był ks. L. Szadkowski, zaś zespołem budowniczym kierował Jan Bronikowski. Kaplicę poświęcił bp Julian Wojtkowski 27 listopada 1983 r. Kaplica murowana, otynkowana, z użyciem kamieni polnych w podmurówce oraz szkarpacech w elewacjach bocznych. Zbudowana ją na planie wydłużonego prostokąta o wymiarach 22 m na 12 m, wysokości 8 m, z kruchtą i zakrystią od strony południowo-zachodniej. Wnętrze kaplicy o układzie jednonawowym. W centralnej części kaplicy na ścianie prezbiterium znajduje się dużych rozmiarów drewniany krzyż. Obok krzyża wiszą obrazy w szerokich drewnianych ramach: Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny i nieco mniejszy obraz św. Wojciecha. Poniżej znajduje się posrebrzane tabernakulum.

Kaplica filialna w Sokółkach powstała w latach 1983-1984. Głównym jej inicjatorem był ks. L. Szadkowski, zaś zespołem budowniczym kierował Jan Bronikowski. W 1988 r. dobudowano do niej salkę katechetyczną i zakrystię. Mszę św. sprawuje się w niej od 1984 r. Kaplicę poświęcił bp Wojciech Ziemia 12 maja 1985 r. Jest ona murowana, w podobnym stylu jak w Mazurach, z użyciem kamieni polnych w podmurówce oraz szkarpacech w elewacjach bocznych. Kaplica jest na planie wydłużonego prostokąta (26 m długości, 13,2 m szerokości i 9 m wysokości), z kruchtą na planie kwadratu od strony wschodniej i zakrystią na planie prostokąta. Wnętrze kaplicy o układzie jednonawowym. Sklepienie zwierciadlane, drewniane. W centralnej części kaplicy, na ścianie prezbiterium, znajduje się dużych rozmiarów drewniany krzyż. Obok krzyża wiszą obrazy w szerokich, drewnianych ramach: Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny i św. Maksymiliana Kolbego. Poniżej znajduje się posrebrzane tabernakulum.

Cmentarz parafialny znajduje się w odległości ok. 1 km od kościoła parafialnego i zajmuje powierzchnię 1,14 ha. Założony został jeszcze w czasach protestanckich. Oprócz cmentarza w Cichym w niektórych miejscowościach parafii zachowały się jeszcze resztki cmentarzy wiejskich.

Plebanię stanowi budynek parterowy z poddaszem, murowany, o wymiarach: długość – 24 m, szerokość – 13 m, wysokość – 10 m. Czas budowy obiektu ustala się na przełom XIX i XX w.

W 1997 r. do parafii należało blisko 2400 wiernych, natomiast w 2017 – ok. 1800. Dziś parafię tworzą dwadzieścia dwie miejscowości: Barany, Borki, Cicha Wólka, Cichy, Czerwony Dwór, Czuky, Doliwy, Dybowo, Golubie, Gryzy, Jabłonowo, Jurki, Leśny Zakątek, Mazury, Niemsty, Rogojny, Sokółki, Stacze, Szwałk, Wężewo, Zawady Oleckie oraz Żydy.

Od chwili powstania parafii proboszczami w niej byli: ks. Piotr Grzegorz Kadula (1952-1957), ks. Antoni Orłowicz (1957-1961), ks. Franciszek Serafin (1961-1972), ks. Leon Szadkowski (1972-2003), ks. Tomasz Daukszewicz (2003-2007), ks. Marek Duba (2007-2012), ks. Jarosław Stopko (od 2012 r.). Razem z nimi pracowało tu również kilku wikariuszy i jeden rezydent (ks. dr Edward Anuszkiewicz). Z parafii pochodzą m.in.: ks. Józef Fiedorowicz TChr, o. Alan Cezary Mroczkowski (OFM), ks. Piotr Swędrowski, br. Zdzisław Cieślukowski (OFM Conv.), br. Romuald Czupryński (SVD), s. Iwona Dziobkowska (OSSS), s. Anna Zawadzka (Sł. BDNP).

R. Demby, *W straduńskiej puszczy. Z dziejów osadnictwa na ziemi oleckiej*, Olecko 1998; R. Demby, *Olecko. Czasy, ludzie, zdarzenia*, Olecko 2000; W. Guzewicz, *Parafia Cichy 1952-2009*, Ełk 2010; W. Guzewicz, *Dzieje parafii i kościołów dekanatu oleckiego pw. Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny*, Ełk 2011, s. 11-28; *Schematyzm Diecezji Elckiej 2012. Stan z 15 września 2012 r. w roku Jubileuszu XX-lecia istnienia Diecezji Elckiej*, red. A. Skowroński i in., Ełk 2012, s. 216-219; *Schematyzm Diecezji Elckiej 2017: w roku Jubileuszu XXV-lecia istnienia Diecezji Elckiej. Stan na 1 października 2017 r.*, [opr. M. Maczan], Ełk 2017, s. 111.

Cimochy (Matki Bożej Królowej Świata)

Początek Cimoch sięga XV w., kiedy to komtur z Pokarmina nadał na prawie magdeburskim Klimkowi Rusinowi i jego bratu Czymochowi 15 włók nad Strumykiem Twardowskim z obowiązkiem jednej służby zbrojnej. Przywilej lokacyjny wieś otrzymała w 1548 r. W 1600 r. mieszkali w tu sami Polacy wyznania ewangelickiego. Szkoła w Cimochach powstała w 1758 r., a w 1860 r. urząd pocztowy.

Zbór ewangelicki datuje się tutaj od 1906 r. Powstał on z części terenów należących do Kalinowa. W czasie II wojny światowej kościół ewangelicki został zburzony, a mieszkańcy tych ziem wyemigrowali do Niemiec (tylko nieliczni autochtoni pozostali we wsi). Na tereny te napłynęła ludność z pobliskich powiatów: suwalskiego i augustowskiego. W 1957 r. urządzili oni w budynku przedwojennego zajazdu i sali tanecznej kaplicę, którą obsługiwali księża z Raczek. Od 1964 r. Cimochy posiadały już placówkę duszpasterską z księdzem. Parafię erygował kanonicznie bp Józef Drzazga 15 stycznia 1977 r. Obecnie wchodzi ona w skład dekanatu pw. św. Jana Apostoła w Olecku.

Początkowo ludność katolicka, która się tu osiedliła, urządziła kaplicę w przedwojennej sali widowiskowo-kinowej. Od 1986 r. kult Boży odbywał w nowo wybudowanym kościele (kościół ten usytuowano po drugiej stronie szosy, gdzie kiedyś stała świątynia protestancka). Zaprojektował go architekt

J. Pawłowski z Olecka. Swoim wyglądem nawiązuje on do stylu góralskiego. Cechą charakterystyczną są dość niskie ściany i stromy wysoki dach. Ściany kościoła zostały wykonane z kamienia łupanego. Budowla na planie krzyża łacińskiego, kryta wysokim, spadzistym dachem półszczytowym z blachy ocynkowanej. Do kościoła od strony północnej przylega zakrystia na planie prostokąta. Od strony południowo-wschodniej do kościoła przylega otynkowana wieża z dzwonnica. Powierzchnia użytkowa świątyni wynosi 460 m².

Wnętrze kościoła jednonawowe. Na osi głównej w niszy prezbiterium kościoła widnieje wykonana z barwionego szkła mozaika przedstawiająca wizerunek Jezusa Miłosiernego, u dołu napis: „Jezu ufam Tobie”. Poniżej umieszczono tabernakulum. W kościele znajdują się m.in. obrazy Matki Bożej Częstochowskiej i św. Faustyny. Naprzeciw ołtarza głównego umieszczono chór muzyczny, w głębi niego stoją 9-głosowe organy nabyte od parafii Raczki w 1965 r. Powstanie organów datuje się na pierwszą połowę XIX w.

Cmentarz parafialny założony został w latach 70. XX w. i z tego okresu pochodzą najstarsze nagrobki. Oddalony jest od kościoła parafialnego o ok. 1 km, ogrodzony, o powierzchni ok. 0,5 ha. Cmentarz jest własnością parafii od 1993 r.

Plebania to budynek murowany, parterowy, otynkowany, o powierzchni użytkowej 164 m², wybudowany w latach 80. ubiegłego stulecia.

W 1997 r. i 2017 r. do parafii należało ok. 900 wiernych. Parafię tworzy pięć miejscowości: Cimochy, Cimoszki, Sobole (nr. 34, 35, 35a), Szeszki i Wierzbowo.

Pierwszym administratorem parafii był ks. Adam Maciąg (1964-1969). Po nim funkcję tę obejmowali ks. Marian Buciński (1969/1977-2006), ks. Jarosław Sutula (2006-2020) oraz ks. dr Andrzej Żołnierowicz (od 2020 r.). Z parafii pochodzą m.in. ks. dr Marian Salamon, ks. Robert Leśniewski, ks. Dariusz Loboda, o. Marek Miławicki OP i ks. Robert Ludwiniak.

Olecko. Z dziejów miasta i powiatu, red. A. Wakar, Olsztyn 1974; J. Sikora, *Z cyklu: Z wizyta w parafii Cimochy*, „Martyria” 2000, nr 3, s. 12; H. Dembińska, *Zmiany w postawach religijnych parafii Cimochy na przestrzeni dwudziestu pięciu lat*, Olsztyn 2001 [mps BUWMO]; *Schematyzm Diecezji Elckiej 2012. Stan z 15 września 2012 r. w roku Jubileuszu XX-lecia istnienia Diecezji Elckiej*, red. A. Skowroński i in., Elk 2012, s. 219-220; *Schematyzm Diecezji Elckiej 2017: w roku Jubileuszu XXV-lecia istnienia Diecezji Elckiej. Stan na 1 października 2017 r.*, [opr. M. Maczan], Elk 2017, s. 112.

* * *

Churches and Parishes of the Diocese of Elk (Part 4)

Summary

The article presents parishes and churches: Holy Trinity in Budry, Saint Jadwiga Queen in Bystry, Saint Brother Albert Chmielowski in Chelchy, Our Lady of Częstochowa in Cichy and Of Our Lady Queen of Poland in Cimochy.

Keywords: Budry, Bystry, Chełchy, Cichy, Cimochoy, Diocese of Ełk, Catholic Church.

Bibliografia

- Białyński G., *Osadnictwo regionu Wielkich Jezior Mazurskich od XIV do początku XVIII wieku – starostwo leckie (giżyckie) i ryńskie*, Olsztyn 1996.
- Demby R., *Olecko. Czasy, ludzie, zdarzenia*, Olecko 2000.
- Demby R., *W straduńskiej puszczy. Z dziejów osadnictwa na ziemi oleckiej*, Olecko 1998.
- Giżycko. Z dziejów miasta i okolic*, red. A. Wakara, Olsztyn 1983.
- Guzewicz W., *Dzieje parafii i kościołów dekanatu oleckiego pw. Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny*, Ełk 2011.
- Guzewicz W., *Katalog duchowieństwa diecezji elckiej. Zmiany administracyjno-personalne w latach 1992-2017*, Ełk 2018.
- Guzewicz W., *Kościół i parafia ziemi elckiej*, Ełk 2008.
- Guzewicz W., *Parafia Cichy 1952-2009*, Ełk 2010.
- Guzewicz W., *Węgorzewo i okolice. Studium administracyjno-historyczne parafii i kościołów dekanatu węgorzewskiego*, Ełk 2017.
- Schematyzm Diecezji Elckiej 2012. Stan z 15 września 2012 r. w roku Jubileuszu XX-lecia istnienia Diecezji Elckiej*, red. A. Skowroński i in., Ełk 2012.
- Schematyzm Diecezji Elckiej 2017: w roku Jubileuszu XXV-lecia istnienia Diecezji Elckiej. Stan na 1 października 2017 r.*, [opr. M. Maczan], Ełk 2017.
- Ziemia olecka na początku XXI wieku*, red. W. Guzewicz, J. Krajewski, „Episteme” 36(2004).